

HÜSEYİN RAHMI GÜRPINAR

GÖNÜL TİCARETİ

Açıklamalı
Orijinal Metin

♥ can
miras

HÜSEYİN RAHİMİ
GÜRPINAR
GÖNÜL
TİCARETİ

Can Miras

Gönül Ticareti, Hüseyin Rahmi Gürpınar

© 2021, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: Hilmi Kitabevi, 1939

Can Yayınları'nda 1. basım: Ekim 2021, İstanbul

Bu kitabın 1. baskısı 2000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Mustafa Çevikdoğan

Editör: Erkan Irmak

Düzeltili: Mert Tokur

Mizanpaj: Bahar Kuru Yerek

Sanat yönetmeni: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Kapak illüstrasyonu: Bilal Sarıteke / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Baskı ve cilt: Türkmenler Matbaacılık Reklam San. ve Tic. Ltd. Şti.

Maltepe Mah. Gümüşsuyu Cad. No: 16-18

Topkapı, İstanbul

Sertifika No: 43087

ISBN 978-975-07-5398-5

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Maslak Mah. Eski Büyükdere Cad. İz Plaza, No: 9/25, Sarıyer / İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com/9789750753985

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 43514

HÜSEYİN RAHİMİ
GÜRPINAR
GÖNÜL
TİCARETİ

ÖYKÜ

♥can

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Gulyabani, 2019

Gulyabani (Günümüz Türkçesiyle), 2019

Sevda Peşinde, 2019

Sevda Peşinde (Günümüz Türkçesiyle), 2019

Kuyruklu Yıldız Altında Bir İzdivaç, 2020

Kuyruklu Yıldız Altında Bir İzdivaç (Günümüz Türkçesiyle), 2020

Şık, 2021

Şık (Günümüz Türkçesiyle), 2021

Hakka Sığındık, 2021

Hakka Sığındık (Günümüz Türkçesiyle), 2021

Gönül Ticareti (Günümüz Türkçesiyle), 2021

HÜSEYİN RAHMİ GÜRPINAR, 1864'te İstanbul'da doğdu. Dört yaşında annesini kaybetti. Çocukluğu teyzesinin yanında, Aksaray'da geçti. Mahmudiye Rüşdiyesi'nde okudu. Hastalığı sebebiyle Mülkiye'deki eğitimini yarım bıraktı. Kısa süreli birkaç memuriyet denemesi ve bir dönem milletvekilliği haricinde hayatını hep yazdıklarıyla kazandı. Henüz 23 yaşındayken yazdığı ilk romanı *Şık*, Ahmet Midhat Efendi'nin övgüleriyle karşılandı ve 1887'de *Tercüman-ı Hakikat*'te tefrika edildi. Sonraki yıllarda verimli bir yazarlık hayatı geçirdi. 19. yüzyıl sonu ve 20. yüzyıl başı İstanbul'unun konak ve sokak hayatını eserlerinde ustalıkla işledi. Klasikleşmiş birçok romanının yanı sıra hikâye, oyun, makale türlerinde de eserler verdi. Edebiyatımızda gerçekçiliğin ve doğalcılığın en önemli temsilcilerinden biri olan Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın eserlerinde halkı pozitif bilimlere yönlendirme isteği de açıkça görülür. 1944'te ölen yazarın mezarı, hayatının son 31 yılını geçirdiği Heybeliada'dadır.

İçindekiler

Gönül Ticareti	15
Uçurumun Kenarında	25
Hangisi Daha Zevkli?	37
Benim Babam Kimdir?	43
Çocuğumun Babası	53
Baltayla Doğuran Böyle Doğurur!	69
Tımarhane Şairlerin, Filozofların Mabedidir!	77
Er Kişi Niyetine	87
Kırço	97
Gugular	107
Kıpti Düğünü	121
Ecir ve Sabır	131
Kedim Nasıl Öldü?	145

Yayıncının Notu

Bu kitabı hazırlarken yazarın diline, üslubuna, kelime tercihlerine müdahale etmedik; sadece imlasını günümüz kurallarına uyarladık. Artık pek kullanılmayan Arapça, Farsça kelimeler için kitabın sonunda bir sözlük hazırladık. Yabancı kelimeleri de özgün şekilleriyle yazmaya çalıştık. Bugün sık kullanılmayan Türkçe kökenli bazı kelimelerin, halk deyişlerinin anlamlarını, gündelik hayata ve döneme dair gerekli bazı açıklayıcı bilgileri de dipnotlarda vermeye çalıştık.

Gönül Ticareti ilk olarak 1939'da, Hilmi Kitabevi'nce basıldı. Elinizdeki kitabı yayına hazırlarken bu baskıyı esas aldık. Yayıncı İbrahim Hilmi'nin "Birkaç Söz" başlıklı yazısını da girişe ekledik. 1939 baskısında yer alan "Papazın Eşeği" isimli öyküyü çeviri olduğu için bu kitaba dahil etmedik.

Birkaç Söz

Büyük milli romancımız Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın son yazdığı hikâyelerle sülüs asır evvel yazdığı eski hikâyeler bir araya getirilerek *Gönül Ticareti* ismi altında bu güzel kitap meydana gelmiştir.

Eski küçük hikâyeler içinde “Kırço”, “Ecir ve Sabır”, “Er Kişi Niyetine”, “Kıpti Düğünü” enfes birer tablodur. Hele “Kedim Nasıl Öldü?” hikâyesi yalnız Türkçede değil herhangi bir lisana çevrilse o lisanda dahi bir şaheser yerine geçecek kadar güzeldir.

Yeni hikâyeler içinde “Gönül Ticareti”, “Baltayla Doğuran Böyle Doğurur!” hikâyeleri üstadın ciltlerle yazı yazmasına rağmen düşünce ve tahrir hususunda fikrî ciyadetine, inşa ve tasvir cihetinde dimağının kabiliyet ve kudretine en parlak bir misaldir.

Bu eserde münderiç eski hikâyelerin bazı Arabi ve Farisi terkipleri müellifin müsaadesiyle tarafımdan sadeleştirilmiştir. Eski yazıların sadeleştirme keyfiyetinde görülecek hatalar müellife değil naşire aittir. Sayın okuyucular mütalaa esnasında tesadüf edecekleri bu hata ve kusurları naşirin hüsnüniyetine bağışlayacakları memuldür.

İbrahim Hilmi
30 Temmuz 1939

GÖNÜL TİCARETİ

Bir sabah ona Köprü¹ üstünde rastladım. Şapka sağa, kravatı sola kaymış. Bol elbise içinde kurada² vücudu daha zayıf görünüyor. Ceketinin yan cebinden ağırca bir kitap sarkıyor. Öbür cebi de tıkıştırılmış bir alay gazetesyle şişkin.

Serseri bir dalgınlıkla, gözlerini yanından geçen şık bir kadına dikmiş. Bu hayranlık yüzüne istihzayla karışık bir tahassür süzgülüğü vermiş.

Yavaşlamış adımlarla yalpalar gibi yürürken birdenbire omzuna çatarak, “Nihat,” dedim, “bu dalgınlık ne?”

Bu ani rampadan biraz şaşalayarak cevap verdi:

“İşte, görüyorsun ya! Şu giden nazenine daldım.”

“Yaş altmışı çeyrek geçiyor, hâlâ mı güzel kadın görünce kendini kaybediyorsun?”

“Yok, hayranlığım bedii değil, tenkididir.”

“Ne demek?”

“Şimdi kadınlara gençliğimdeki düşkünlüğümle bakmıyorum. Artık onları hasmane bir görüşle süzüyorum. Gözlerimle adeta ısıyorum...”

1. Galata Köprüsü. (Y.N.)

2. Gelişmemiş, cılız insan ve hayvan. (Y.N.)

“Bu husumet neden?”

“İhtiyarlık aklımı başıma getirdi de...”

“Demek artık kadınlara mutlak bir kusur bulmak hıncıyla bakıyorsun?”

“Bugünkü kadının kusursuzu var mı?”

“Şu giden kadına şıklığını, güzelliğini kusur mu sayıyorsun?”

“Ne şekilde olursa olsun, sahtekârlık ahlakça menfur, kanunen de cezayı müstelzimdir. Bu cezadan yalnız kadınlar, bu aleni sahtekârlar muaftır. Kadının yüzünde menşurun güneşten tahlil ettiği yedi renkten hiçbiri eksik değil... Bu renkler de ahlakı gibi çabuk uçar. Bir düziye¹ tamirle uğraşılır. Belediye bu *badigeonnage*'dan² vergi alsa ihya olur. Yüzünü bandıra³ gibi ala, mora kısım kısım boyar, inceltmek için kaşlarını yolar. Topuk tarafından boyuna sekiz santim ekler. Tabiatın verdiği sima ve endamla görünmeye razı olamaz. Renk kendi rengi değil. Boy kendi boyu değil... Yaş kendi yaşı değil. Acaba bütün şahsiyetinde kadının halisiyetle kendinin olarak bulabileceğimiz nesi vardır? Yani içten, dıştan tam ayar hilesiz kadını nerede bulacağız? Boynundaki inci kendi gibi –ekseriyetle– yalancıdır. Çorapları yapma ipektir... Göstermeye uğraştığı ruhi ve mali bütün varlıkları da hep birer balondur. Böyle kadının hali, sahte etiketle boyalı yağ satan bakkalın hilekârlığına benzemiyor mu? Bu yapmacıklar arasında onda sahici bir yürek bulunur mu?”

“Haksızsın... Çok haksızsın Nihat... Bu yaştan sonra da genç kadından kendine, doğru yürek arıyorsun. Güzel bir kadının makyajını bakkalın yağ boyamasına ben-

1. Kesintisiz, sürekli, ardı arkası kesilmeksizin. (Y.N.)

2. (Fr.) Badanalama. (Y.N.)

3. Bayrak. (Y.N.)

zetmek de sade bediilikten uzaklaşmak değil adeta küfürdür.”

“Azizim, bu oyunda ben yandım. Kadın beni bedii güzelliğiyle değil hilekârlığıyla yaktı...”

“Kim bu kadın?”

“Eski eşim...”

“Ayrıldınız?”

“Başka çare var mı?”

“O halde ıstırabınız dinmiş olacak?”

“Hayır... Aile namusuna öyle bir kir bulaştırıp gitti ki yedi deryanın suyu temizlemez.”

Böyle hem konuşuyor hem de İstanbul tarafına doğru ağır ağır yürüyorduk. Anlattıkça muhatabımın soluk yüzü ateşleniyor, gözleri parlıyor, sözleri ağzından kıvılcım gibi saçılıyordu. Bu, sokak ortasında anlatılmakla bitecek şöylece bir macera değildi. O yüreğini boşaltmak ihtiyacında görünüyordu, bende de dinlemek için bir merak uyandı. Ta Yeni Cami'nin arkasındaki sıra kahvelere kadar gittik. Kuşçu dükkânlarındaki kanaryalar tirillerini çekerken Nihat da içten bir feryada benzeyen menkıbesine başladı:

“Genç yaşımda evlendim. Bu hemen herkese olağan bir kazadır. Karım güzel, çok da zeki... Acı bir tecrübenin verdiği uğursuz neticeyle söylüyorum ki güzellik ile zekâvetin birleşmiş olduğu bir kadınla evlenmeye kimse özenmesin. Erkek akılca daima dışısından üstün bulunmalıdır. Bu izdivaçtan üst üste iki oğlumuz oldu. Sermet ile Suat... Bu çocuklar bana çok benzerler. Esmerlikleri, gözlerinin renkleri, kaşları, elleri, parmakları, tırnakları hep ben... İkisi de küçük mikyasta benim birer modelim gibidir. Derken efendim, dünyaya bir üçüncü velet geliyor. Bunun bizim soya andırır en küçük bir tarafı yok... Tıpkı kuluçka tavuğun altındaki yumurtalara karışarak civcivler arasında çıkan bir ördek yavrusu gibi... Büsbü-

tün başka bir cins... Şunu söyleyeyim ki biz ailece, vücut ve çehrelerinin tenasübüyle övünecek bir güzellikte değiliz. Tabiatın her gün tezgâhtan itinasız çıkardığı kabataslak yaratılmışlardanız. Üçüncü oğlumuz Nüzhet'te renk duru beyaz, gözler koyu mavi, saçlar lepiska. Resim gibi, aristokratik *beauté*'de¹ bir bebek... Gelgelelim ki bu güzellik yılan yavrusu tesiriyle beni zehirliyor. Yüreğimi burkturan şüpheyi bir türlü yenemiyorum. Bu şüphemi kadına açmaktan uzun bir dirliksizlik rahatsızlığından başka ne çıkar? Tabii cürmünü şiddetle inkâr edecektir. Ben onun karşısına günahını reddedemeyecek bedahette, kati bir ispatla çıkmalıyım. Fizyoloji kitaplarını araştırıyorum. Profesörlerden soruyorum: Babadan evlada esmer bir aile içinde sarışın bir çocuk doğabilir mi? Evet diyorlar. O ailenin geçmiş azası arasında sarışın bir fert bulunursa bu hilkıyet birkaç göbek atladıktan sonra gelen bir çocukta da kendini tekrar gösterebilir. Bu temin hiç de yüreğime su serpmiyor. Büyükanemden bir tahkik yapıyorum. Soyumuzda hiç mavi gözlü, sarışın kimse var mıydı? İhtiyar kadın epeyce düşündükten sonra buruşuk dudaklarıyla anlatıyor:

'Dedelerimizden Hasekizade Muhiddin Efendi'nin torunu Çelebi İbrahim'in oğlu Enver Molla galiba kumral bir adammış...'

Ho ho hooo... Bu galiba şekki o kadar ezgili bir şey ki bu küçük ihtimalin kuvvetine dayanarak karımın büyük günahını affetmek için çok deryadil olmalı... Muammanın düğümünü çözecek falcıyı nerede bulayım?

Baba dostu tecrübeli birkaç ihtiyardan soruyorum. Beni vesveseden öldüren bu şüphe ıstırabına bir çare bu-

1. (Fr.) Güzellik. (Y.N.)

lunuz. Bu esmer gönüme¹, bu kaba suratıma bakınız. Benden Meryem'in kucağındaki yavru Mesih'e benzer melekijette bir çocuk olabilir mi?

Sorguma gülümsemeyle cevap veriyorlar: 'Oğlum, deli olma! Her doğan çocuk babasının aynıyetle benzeri olmaz ya? Tabiatın bu şaşkırtmalarına akıl ermez. Baba soyunda sarışın kimse yoksa belki ana tarafında vardır. Böyle renk başkallığından kuşkulanıp da kadının ithamına yürümek insaf değil...'

Her sözün rüzgârına dönen bir şaşkınlıktayım. Bizim soyumuzda yoksa belki karımın geçmiş akrabalarında kumrallar vardır. Münasebet düşürerek Bahire'nin ağzını arıyorum. O ağır şüphemden hiçbir şey sezinlemez bir saffet ciddiyetiyle, 'Bizim soyumuzda sarışın çok,' diyor.

'Ben bir tekini görmedim de...'

'Nereden göreceksin... Anneannem saraylı Nevres Hanım'ın saçları mısır püskülü gibiymiş. İhtiyarlığında ak pak oldu da öldü. Ondan öncekilerin de sarışın olduklarını söylerler.'

Nevres Hanım'ın mısır püskülünden davamın lehine ispat çıkarmak güç... Karımın aldığı bu saffet tavrı gerçek mi? Zihnimi kemiren şüphenin esasından şimdiye kadar onun hiçbir şey hissetmemiş olması da mümkün değil... Bazı sinirli saatlerimde yüreğimin bu acısını başa kaka, ona anlatırcasına taşıyorum. Fakat o hiç oralarda olmuyor. Ağır ihamlarımı hiç üzerine almıyor. Bu renk vermemek kurnazlığındaki metaneti beni ürkütüyor. Büsbütün apaçık bir hücumda da cesaret edemiyorum. Haklı davamda beni haksız çıkaracak bir şirretlikle ilzam ederse... Elimde Nüzhet'in sarı saçlarından başka tutunacak bir delil hüccetim yok.

Dünya ne kadar büyük inkılaplarla altüst olursa olsun, dünyada erkek daima hâkim, kadın daima onun emirberidir. Kocanın, kardeşinin, oğlunun tepesinde birer küstah âmidirler. Hayat piyasasında kadının değeri düşüktür. Her gün sokaklarda kıskançlık vahşetiyle kocaları, amant'ları tarafından bıçaklanarak cesetleri kaldırımlara serilen kadınların felaketlerini gazetelerde okumuyor musunuz? Bu sayısız vakalara mukabil hiçbir erkeğin sehpa da cinayetinin cezasını çektiğini işittiniz mi?

"Onun yaşayan yanı; romancı yeteneği, kahramanlarını kişileştirmekteki ustalığı, Türk dilini nefis bir halk mizahıyla yoğunlaştırması, Türk sokagını, Türk mahalle konuşmalarını ilk defa şaşılacak bir yoğunlukla Türk romanına getirebilmiş olmasıdır. Toplumun geçiş döneminde rastlanan bütün aksaklıklara parmak basmayı bilmiştir. Alaycılaşmakta olan bir ortamın sivrilikleri, batıl inançlar, aile uyumsuzlukları, kuşak çekişmeleri romanlarının başlıca temalarını teşkil eder. Hüseyin Rahmi, tipik bir İstanbul yazarıdır."

Haldun Taner

Hüseyin Rahmi Gürpınar, romanlarındaki kıvrak anlatımı öykülerine de ustaca taşımayı başarmış bir yazar. Romanlarında sıkça karşılaştığımız aile içi hesaplaşmalar, karıkoca anlaşmazlıkları, *Gönül Ticaret*'indeki öykülerde de bolca işleniyor. Yazarın 1930'ların sonlarında yazdığı öykülerle bu tarihten otuz-otuz beş sene önce yazdığı öykülerin bir araya getirildiği bu kitap, Hüseyin Rahmi öykücülüğündeki geçişleri, aşamaları göstermesi bakımından da önemli.

#edebiyatımızınmirası #aile #geçimsizlik #aldatma #komedi #kedi

Kapak illüstrasyonu: Bilal Sarıteke

can

canayinlari.com | f | s | t canayinlari

öykü

ISBN 978-975-07-5398-5

9 789750 753985